

Putin, chléb, hry a Ukrajina

Ruský prezident Vladimir Putin možná nenese přímou odpovědnost za rozpoutání střelby v Kyjevě, ale jeho styl jak zahraniční, tak i domácí politiky je zásadním faktorem těchto otřesných událostí.

Zaznamenali jste už heslo „Play Russian“? Pokud ne, jedná se o jeden ze sloganů firmy Nike, jednoho z nejúspěšnějších hráčů globálního sportovního byznysu, která se – v zájmu svých zisků, snaží citlivě reagovat na lokální specifika svých individuálních klientů. Nejenom vzhledem k OH v Soči se jevil být účinné angažovat takové ikony ruského/světového sportu, jakými jsou například Maria Šarapovová, nebo Alexandr Ovečkin, kteří v potenciálních kupcích mají vyvolat touhu být jako oni. Stejného cíle, a podobnými prostředky, se rozhodl dosáhnout i prezident Putin, jehož olympiáda měla celému světu ukázat, jak atraktivní Rusko je. Ti, co se Ruskem zabývají, si od začátku kladli otázku, jak moc se mu to (ne)povede a zdá se, že odpovědi jsme se za - bohužel - tragických událostí dočkali.

Řada bezpečnostních expertů upozorňovala na mimořádná rizika severokavkazského regionu, ale v Soči zatím – a doufejme, že tomu tak bude až do konce, krev netekla. Globální auditorium, které o ruských dějinách a přítomnosti nic netuší, či tušit nechce, bylo nadšeno zahajovacím ceremoniálem, a nejspíš bude stejně nadšeně reagovat i na ceremoniál, jímž budou hry ukončeny. Sportoviště, zdá se, byla perfektně připravena (ještě aby ne, za tu cenu!) a sportovci podávali špičkové výkony. Takže odpověď pozitivní? Bohužel ne.

Dle regulí MOV jsou hry přidělovány městu, a ne zemi. V tomto případě však byly přiděleny Putinovi a jeho režimu, a až dlouho poté městu. Putin, ostatně stejně jako vládnoucí rodina v Kataru, jemuž FIFA svěřila fotbalové MS 2022, prostě dovedně využil nabízejících se možností, a dle osvědčené římské zásady „chléb a hry“ uspořádal špektákl, jenž mu a Rusku měl zajistit světovou popularitu – tu má ostatně přivítat i MS ve fotbale 2018.

REKLAMASvět poskytl hry a krátce před začátkem OH i „chléb“, v podobě patnáctimiliardové půjčky Ukrajině. Putin, jenž byl krátce předtím časopisem Forbes vyhlášen **nejmocnějším člověkem roku 2013**, se musel cítit v sedmém nebi, neboť vše šlo hladce. Po překvapivé amnestii, kdy byl na svobodu propuštěn např. M. Chodorkovský, to vypadalo ještě o něco lépe. Hry, i když se ruským sportovcům zdaleka nevedlo tak, jak by si představoval, probíhaly zdárně a nesmyslná, leč typicky ruská, policejní **akce proti právě amnestovaným Pussy Riot**, by většině sportovců i diváků buď unikla, nebo jim byla fuk. Mezitím se však přihnal mrak v podobě kyjevských nepokojů. A to, co se děje na Ukrajině, celou jeho tak dovedně instrumentovanou sočskou show pokazí natolik, že to ani kremleští mediální mágové, kteří **takdovedně stříhli záznam**, když se nerozvěfelo všech pět olympijských kruhů, stříhnout nedokáží.

Vladimir Putin možná nenese přímou odpovědnost za rozpoutání střelby, ale jeho styl jak zahraniční, tak i domácí politiky – jenž silně rezonuje nejenom na Ukrajině, ale v rámci celého postsovětského prostoru - je zásadním faktorem těchto otřesných událostí. Konečně je totiž vidět, že Rusko a jeho vládce objektivně v této části světa jsou vzorem hodným napodobení. Hra na demokracii, v Rusku s přívlastkem demokracie „suverénní“, spočívá v konání (více či méně zfalšovaných a nesvobodných) voleb, z nichž – v tom nejlepším možném případě, vzejde jakékoli demokratické diskuse neschopný parlament, vláda či prezident.

V případech horších jsme svědky trvalého etablování politických elit majících vazby na bezpečnostní a/nebo stranicko-politické kádry někdejšího SSSR, často formou republikánských dynastií, které jsme až dosud znali z Blízkého východu (např. Asadové v Sýrii) či Karibiku (např. Duvalierové na Haiti). Všechny postsovětské státy, s výjimkou pobaltských (ale i ty, stejně jako ČR, mají k dokonalosti daleko), v praxi potvrzují pravdivost teze, že institut nezávislých soud(c)ů vypovídá o (ne)demokratičnosti příslušného režimu nesrovnatelně lépe, než mnohdy velmi dobře znějící texty ústavy, formálně garantující všechny demokratické standardy.

Putinova spoluvina za současnou situaci je, zjevně, umocněna i tím, jak jedná s ukrajinským prezidentem. To, o čem si cvrkali i vrbci na střeše, svým apelem podtrhl i někdejší ruský prezident, současný premiér, Medveděv, jenž Janukovyče vyzval, aby **nebyl „rohožkou“**, neboť právě s tímto způsobem chování má hlubokou a autentickou zkušenost. Možná že právě v Putinových osobnostních vlastnostech, které tak skvěle odrážejí velmocenské atributy Ruska, a jež mu zabezpečují stále značnou popularitu mezi krajany, je skryt zásadní problém. Styl politiky, který mu až dosud cokoli umožňoval účinně řešit, totiž možná na Ukrajině, což není malá Arménie či vzdálený Kazachstán, narazil na nepřekonatelný limit.

Ne nadarmo se říká, že starého psa novým kouskům nenaučíš, a nejmocnější muž planety se umí – a zřetelně chce, chovat jen jedním způsobem. Namísto trpělivého vyjednávání a dialogu (čemuž řada Rusů nerozumí a chápe je jako slabost) nařizuje, přikazuje, dohlíží a vyžaduje hlášení o splněných úkolech. Pak odměňuje, či kárá – a někdy i trestá, ale pak už to z pravidla stojí za to (Chodorkovský). Pravidla hry určuje, či dle potřeby modifikuje, jen on.

Tento způsob chování specifickým způsobem, jenž zřetelně není zachycen ani v ústavě, ani v jiných psaných (a tedy racionálně zkoumatelných) dokumentech, vtiskl celému současnému ruskému politickému systému. Jeho spolupracovníci a emisaři se pak, více či méně (ne)úspěšně, takový styl managementu snaží přenášet na nižší stupně řízení. Nelze se pak divit, že Putin – pokud má pocit, že se dohodl s Janukovyčem, na nic jiného, natož tak subtilního, jako je veřejné mínění, nebere ohled. Když si dva vůdci dali slovo, pak by nic jiného nemělo existovat – například jako když se dohodli Stalin a Hitler.

Logicky se pak nelze divit, že kremelská média cokoli, co se v Kyjevě (nebo potenciálně kdekoli jinde) děje, interpretují jediným způsobem: za všechno mohou organizované síly, podporované nepřáteli Ruska, tedy Západem (neboť všichni ostatní Rusko evidentně milují). Dohoda mezi prezidenty, či mezi vládami, by sice měla být respektována, ale bez zásadních problémů tomu tak může být jenom tam, kde prezident či vláda jsou odpovědní – parlamentu, respektive lidu.

Janukovyč, stejně jako Putin a další postsovětské vládcy, tento zásadní faktor nezbytně nutný pro zdárné fungování demokratického státu nepochopili, a vzhledem k jejich sovětskému „genotypu“ toho ani nejsou schopni. Odpovědnost, tedy odpovídání na, většinou nepřijemné, otázky, zodpovídání se, za neúspěchy a akceptace názoru jiných, často vedoucí ke změně moci a jejímu transferu na opozici - v tom spočívá zásadní kvalitativní rozdíl mezi západní a postsovětskou „demokracií“.

Jen takové jednání vede k důvěře (v politický systém) a jen taková důvěra může být „mazadlem“ sociálních vztahů, které názorově pluralitní společnosti umožňuje pokojnou koexistenci.

Něco takového je pro Putina nepochopitelné a nepřijatelné. I když je dost možná nejmocnějším jedincem na Zemi, tak si neuvědomuje, že na Západě, k němuž, i když to odmítá přiznat, stále vzhlíží, na otázku: „řekni mi zrcadlo, kdo je na světě nejkrásnější“, nikdy neuslyší pozitivní odpověď, dokud jeho „Play Russian“ bude mít takové výsledky, které vidíme na Ukrajině. Strategie „chléb a hry“ tentokrát, alespoň na Západě, neuspěla.